

KS. RYSZARD HAJDUK CSSR

UDZIAŁ UBOGICH W EWANGELIZACJI NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI KOŚCIELNYCH WSPÓLNOT PODSTAWOWYCH

Kościół to *communio*, czyli wspólnota wierzących w Chrystusa powstała dzięki zbawczej inicjatywie Boga i podtrzymywana w istnieniu mocą Ducha Świętego¹. Kościół jest jedną wielką wspólnotą, do której należy wiele mniejszych wspólnot ściśle związanych ze sobą. Kościół jest dostrzegalny w parafii, w diecezjach i w Rzymie. Kościół jest dostrzegalny także u podstaw, tzn. w codziennym życiu zwyczajnych ludzi, których łączy wiara w Chrystusa. Czasem tworzą oni wspólnoty w swoim miejscu zamieszkania, by żyć Ewangelią na co dzień oraz w swoim otoczeniu dawać świadectwo o zbawieniu i wyzwoleniu w Chrystusie².

W tego rodzaju wspólnotach ludzie nie są już tylko przedmiotami troski duszpasterskiej, ale jej podmiotami, odpowiedzialnymi za całe życie i działanie Kościoła. Wtedy też ich głównym zadaniem staje się ewangelizacja, która obejmuje całą działalność duszpasterską Kościoła³. Wszędzie bowiem tam dokonuje się ewangelizacja, gdzie działa Kościół, potwierdzając i pogłębiając swoją tożsamość jako wspólnota ludzi przyjmujących z wiarą Ewangelię i głoszących ją światu.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele Soboru Watykańskiego II podkreśla rolę świeckich w dziele ewangelizacji, którzy wzorem Chrystusa spełniają swój urząd prorocki, gdy czynem i słowem dają świadectwo Ewangeli⁴. Ich apostołat jest „uczestnictwem w samej zbawczej misji Kościoła”⁵. Działalność świeckich rozumianą jako kontynuacja misji Chrystusa Proroka sobór nazywa ewangelizacją⁶.

¹ P. Wehrle, *Kirche als Communio – Anspruch und Wirklichkeit*, „Lebendige Seelsorge” 1 (1991), s. 61; R. Hajduk, *Evangelisieren durch die gelebte Communio*, „Studia Redemptorystowskie” 11 (2013), s. 122.

² E. Klinger, *Die Kirche der Basisgemeinden. Der Mensch als Prinzip der Ekklesiologie*, w: E. Klinger, R. Zerfaß, *Die Basisgemeinden. Ein Schritt auf dem Weg zur Kirche des Konzils*, Würzburg: Echter 1984, s. 50.

³ EN 14; EG 14.

⁴ KK 35.

⁵ KK 33.

⁶ KK 35.

W tym dziele szczególne miejsce przypada ludziom ubogim, czyli pozbawionym dostępu do dóbr koniecznych do prowadzenia godnego życia⁷. Zwłaszcza w Kościele w Ameryce Łacińskiej żywe stało się doświadczenie, iż Bóg zwraca się do ubogich żyjących często w skrajnie trudnych warunkach, aby uczynić ich głosicielami radosnego oraz przemieniającego świat orędzia o Jezusie Chrystusie i Jego zbawczym dziele. To ludzie pozbawieni znaczenia w życiu społecznym i cierpiący niedostatek są „drogą Kościoła”⁸, a zarazem głosicielami zbawienia, wzywającymi współczesnych do uwolnienia się od przesadnej koncentracji na dobrach materialnych i do zwrócenia się ku Bogu⁹. To oni od początku tworzą kościelne wspólnoty podstawowe, stanowiące „bogactwo Kościoła, które Duch wzbudza dla ewangelizowania wszystkich środowisk i dziedzin życia”¹⁰.

1. UBODZY JAKO ADRESACI I PODMIOTY EWANGELIZACJI

W Biblii ubodzy oczekujący na Dobrą Nowinę o zbawieniu to *ptochoi* – ludzie przygniecieni ciężarem potrzeb, niemogący się podnieść, pełzający po ziemi. W Starym Testamencie „ubogi” to nędzarz, żebrak, cierpiący głód, człowiek wzgardzony, poniżony. Do ubogich zaliczano więźniów i chorych, których postrzegano jako grzeszników ukaranych przez Boga (por. J 9, 2). Ubóstwo było więc także rozumiane jako skutek braku łaski Bożej, gdyż często wydawało się ono konsekwencją grzechu czy też zaniedbań wynikających z ludzkiej opieszałości bądź lenistwa¹¹.

⁷ W teologii po Soborze Watykańskim II ubodzy to ludzie cierpiący niedostatek z powodów ekonomicznych (brak wystarczających środków do godnego życia) oraz z przyczyn społecznych (ludzie żyjący na marginesie społecznym, uciskani przez innych oraz niesprawiedliwie wykorzystywani); U. Kuhnke, *Koinonia. Zur theologischen Rekonstruktion der Identität christlicher Gemeinde*, Düsseldorf: Patmos Verlag 1992, s. 230; J. Madappattu, *Evangelization in a Marginalizing Word. With Special Reference to the Marginalised Satnamis in the Diocese of Raipur*, Nettetal: Diplomarbeiten Agentur 1997, s. 32.

⁸ RH 14.

⁹ CELAM, *Mensaje a los Pueblos de América Latina*, Puebla 1979, 750; F. Weber, *Not lehrt handeln. Lateinamerikanische Kirchnerfahrungen als Ermutigung zu einer Neugestaltung unserer Seelsorge*, w: H. Windisch, *Seelsorge neu gestalten. Fragen und Impulse*, Graz: Verlag Styria 1995, s. 82.

¹⁰ EG 29.

¹¹ U. Busse, *Das Nazareth-Manifest Jesu. Eine Einführung in das lukanische Jesusbild nach Lk 4, 16-30*, Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1978, s. 78; J. Lach, *Błogosławieni ubodzy w duchu (Mt 5, 3)*, „Communio” 5 (1986), s. 40-47.

W znaczeniu przenośnym „ubodzy” to ludzie biedni, pozbawieni środków do życia, to ci, którzy całkowicie zdani są na pomoc innych¹². Od czasu niewoli babilońskiej słowo „ubodzy” jest synonimem ludu Izraela. W nim jednak uprzywilejowanymi adresatami Bożych obietnic są ludzie przygnieceni ciężarem swoich spraw, którzy nie są pewni, czy będą w stanie przeżyć okres nędzy i ucisku. Jezus napełniony Duchem Świętym ku nim się zwraca, gdyż to właśnie oni są otwarci na Jego nauczanie. Głosząc Dobrą Nowinę biednym, pozbawionym pełnego dostępu do dóbr ekonomicznych oraz zepchniętym na margines życia społecznego, uwięzionym, ślepym oraz uciśnionym, Syn Boży umacnia ich nadzieję na uwolnienie się od brzemienia pogardy i odrzucenia. Jezus również posyła ich, aby opowiadali innym o swoim spotkaniu z Odkupicielem i dzielili się z nimi swoim doświadczeniem wyswobodzenia od grzechu, nieszczęść i ludzkiej wzgardy (por. Mk 5, 19)¹³.

Misję Jezusa kontynuują Jego uczniowie, dzięki którym Ewangelia dociera do ubogich i najmniejszych (por. Łk 10, 21). Ci, którzy przyjęli słowo Boże i uwierzyli w Jezusa Chrystusa, od początku tworzą wspólnoty skupiające ludzi z różnych stanów. Należą do nich pogardzani w antycznych społecznościach niewolnicy, a także kobiety, dzieci i starcy pozbawieni materialnego wsparcia oraz skazani na życie w poniżeniu. Odnosząc się do najuboższych z szacunkiem, starożytni chrześcijanie apelują tym samym do środowiska o uznanie godności każdej osoby ludzkiej¹⁴. Pierwsze wspólnoty służą dziełu ewangelizacji, pociągając pogan do przyjęcia wiary w Chrystusa swoim świadectwem życia. Antyczni chrześcijanie nie są indywidualistami, lecz tworzą nową rodzinę sióstr i braci udzielających sobie nawzajem wsparcia materialnego i duchowego. W czasach antycznych podziw budzi ich autentyczne braterstwo, dzięki któremu mogły być zaspokajane ich egzystencjalne potrzeby. Oparta na wzajemnej miłości jedność stanowi także źródło umocnienia dla wyznawców Chrystusa w czasie prześladowań¹⁵.

Do Jezusowej opcji na rzecz ubogich nawiązuje współczesny Kościół w swoim nauczaniu. Jego zadaniem jest wprawdzie docierać z Ewangelią do wszystkich, to jednak pierwszeństwo w jego działalności posiadają ubodzy i chorzy,

¹² D. McBride, *Proclamar la buena noticia a los pobres: Lc 4, 18*, w: N. Londoño, *Ser redentorista hoy. Testimonios sobre el carisma*, Roma: Comisión de Espiritualidad CSSR 1996, s. 35.

¹³ M. Rosik, *Jezus w synagodze w Nazarecie (Łk 4, 16-30) – zapowiedź misji namaszczonego Proroka*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2 (2001), s. 146; A. Grün, *Jezus – wizerunek Człowieka. Ewangelia św. Łukasza*, Kraków: Znak 2002, s. 60.

¹⁴ M. Barden Dowling, *Clemency and Cruelty in the Roman World*, Ann Arbor: University of Michigan Press 2006, s. 16; A. Dulles, *Evangelization for the Third Millennium*, New York: Paulist Press 2009, s. 96.

¹⁵ E. G. Hinson, *The Evangelization of the Roman Empire. Identity and Adaptability*, Macon (Ga): Mercer University Press 1981, s. 51; K. Berger, *Die Urchristen. Gründerjahre einer Weltreligion*, München: Pattloch 2008, s. 125.

pogardzani i opuszczeni przez innych. Są oni „uprzywilejowanymi adresatami Ewangelii, a ewangelizacja skierowana do nich bezinteresownie jest znakiem Królestwa, które Jezus przyszedł przynieść”¹⁶. Bez opcji preferencyjnej na rzecz ubogich, która skłania Kościół do przyjęcia skromnego stylu życia oraz otwartości na biednych i potrzebujących, orędzie chrześcijańskie mogłoby zaginąć w lawinie słów wydobywających się ze środków masowego przekazu oraz zatracić swoje pełne znaczenie¹⁷.

Ubodzy mają uprzywilejowaną pozycję w Kościele, gdyż zajmują szczególne miejsce w sercu Boga¹⁸. To ku nim jako pierwszym Bóg zwraca się ze swoim miłosierdziem. Przez Jezusa objawia im, że do nich należy królestwo Boże (por. Łk 6, 20). Z nimi Syn Boży w czasie swojej ziemskiej działalności utożsamia się i o nich się troszczy – nie tylko przekazując im radosne orędzie o zbawieniu, ale także zapewniając im zaspokojenie ich doczesnych potrzeb (por. Mk 6, 37).

Naśladowanie Jezusa skłania Jego uczniów do kontynuacji Bożej preferencji na rzecz ubogich, przy czym nie chodzi tylko o komunikowanie im prawdy Ewangelii czy otaczanie ich troską duszpasterską obejmującą ich wszelkiego rodzaju potrzeby. Działalność Kościoła musi przyjąć taką formę, aby była respektowana godność osobowa ubogich, a nauczanie winno prowadzić do sytuacji, w której ubodzy będą w stanie pomóc sami sobie¹⁹. Zwróceniu się Kościoła ku ubogim powinna towarzyszyć „wyobraźnia miłosierdzia”²⁰ czy też „wrażliwość miłości”²¹, która nakazuje otoczyć szacunkiem każdego człowieka, dostrzec jego dobroć i docenić sposób życia, w tym także formy praktykowania wiary. Ubóstwo wyznawców Chrystusa ubogaca Kościół oraz samych ewangelizatorów. Co więcej, ubodzy posiadają wielki potencjał ewangelizacyjny, dzięki któremu stają się podmiotami działalności ewangelizacyjnej w Kościele²².

Ubodzy są nie tylko pierwszymi odbiorcami Ewangelii, ale także zostali powołani do jej przekazywania. Ich życie stanowi źródło szczególnego bogactwa dla Kościoła, gdyż poprzez swoje cierpienie stają się oni uczestnikami cierpień Chrystusowych. Z nimi w szczególny sposób zjednoczył się sam Zbawiciel i jest w nich obecny. W wierze można dostrzec żywego Jezusa w obliczu ludzi głodnych, zawiedzionych przez polityków, upokorzonych, zatrwożonych i za-

¹⁶ EG 48.

¹⁷ NMI 50.

¹⁸ EG 197.

¹⁹ CELAM, *Presencia de la Iglesia en la Actual Transformación de América Latina*, Medellín 1968, 10-11.

²⁰ NMI 50.

²¹ EG 199.

²² CELAM, *Mensaje a los Pueblos de América Latina*, 1147; CELAM, *Nueva Evangelización, Promoción Humana, Cultura Cristiana. Jesucristo, Ayer Hoy y Siempre*, Santo Domingo 1992, 95.

niepokojonych o swoją przyszłość. Odnalezienie w cierpiącym obliczu ubogich oblicza Jezusa jest czymś, co dla wszystkich chrześcijan stanowi wyzwanie dla głębszego osobistego i wspólnotowego nawrócenia. Wszystko to sprawia, że egzystencja ubogich posiada zbawczą moc. Dlatego też uczestniczą oni czynnie w dziele ewangelizacji, gdy wzbogacają życie Kościoła i jego posłannictwo pochodzącą od Boga mądrością²³.

Każda ewangelizacja biorąca swój początek z misji Jezusa przekazanej Jego Apostołom i następcom rozwija się we wspólnocie ochrzczonych, czyli w codziennej praktyce w środowisku mniejszych żywych wspólnot, w których wyznawcy Chrystusa dzielą się ze sobą swoją wiarą. Ewangelizacja zmierza do tego, by umocnić życie przybranych dzieci Bożych w Chrystusie, co wyraża się przede wszystkim w braterskiej miłości. Jest to możliwe dzięki wspólnotom, które zapewniają wiernym świeckim odpowiednią formację. Tylko w ten sposób mogą pojawić się dojrzały świeccy ewangelizatorzy²⁴.

W tym dziele – jak pokazuje doświadczenie Kościoła katolickiego w Ameryce Południowej – ważną rolę odgrywają kościelne wspólnoty podstawowe, w których formowani są uczniowie Chrystusa i poprzez które rozwija się dzieło ewangelizacji²⁵. Doniosłą rolę odgrywają w nich wierni świeccy, którzy pełnią posługę ewangelizacyjną w Kościele i dla Kościoła. Są oni posłani w samo centrum życia świata, aby odnawiać struktury społeczne, ekonomiczne i polityczne zgodnie z planem Bożym. Uformowani duchowo w podstawowych wspólnotach kościelnych poprzez słowo Boże i zjednoczeni w działaniu ze swymi pasterzami, wypełniają swoje zadanie głoszenia Ewangelii wśród ubogich i najmniejszych. W działalności ewangelizacyjnej kościelnych wspólnot podstawowych w wyraźny sposób urzeczywistnia się opcja preferencyjna Kościoła na rzecz ubogich²⁶.

²³ EG nr 198; CELAM, *Nueva Evangelización, Promoción Humana, Cultura Cristiana*, 178; J. B. Metz, *Significado de la teología latinoamericana para mi teología*, w: L. C. Susin, *El mar se abrió. treinta años de teología en América Latina*, Santander: Sal Terrae 2001, s. 139.

²⁴ CELAM, *Mensaje a los Pueblos de América Latina*, 155; CELAM, *Nueva Evangelización, Promoción Humana, Cultura Cristiana*, 25.

²⁵ CELAM, *Mensaje a los Pueblos de América Latina*, 156; CELAM, *Discípulos y Misioneros de Jesucristo para que nuestros pueblos en Él tengan vida. „Yo soy el Camino, la Verdad y la Vida” (Jn 16, 4). Documento conclusivo*, Aparecida 2007, nr 99; V. Menéndez Martínez, *La misión de la Iglesia. Un estudio sobre el debate teológico y eclesial en América Latina (1955-1992), con atención al aporte de algunos teólogos de la Compañía de Jesús*, Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana 2002, s. 51.

²⁶ CELAM, *Discípulos y Misioneros de Jesucristo para que nuestros pueblos en Él tengan vida*, 179; S. Galilea, *El fervor de la evangelización*, Santafé de Bogotá: Sociedad de San Pablo 1998, s. 36-40.

2. ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ KOŚCIELNYCH WSPÓLNOT PODSTAWOWYCH

Działalność kościelnych wspólnot podstawowych (zwanych też czasem małymi wspólnotami kościelnymi) została zapoczątkowana w Kościele południowoamerykańskim. Wspólnoty te to najczęściej jednorodne pod względem społecznym grupy, liczące od 10 do 150 członków. Realizują one jasno sformułowane cele, które mają charakter religijny, a także społeczny²⁷. Dzisiaj kościelne wspólnoty podstawowe można spotkać już nie tylko w Ameryce Łacińskiej, ale także w Afryce, Azji, Ameryce Północnej i w Europie, w tym także w Polsce²⁸.

Zgodnie z posoborowym magisterium Kościoła, kościelne wspólnoty podstawowe są adresatami i nośnikami ewangelizacji – „prawdziwym wyrazem kościelnej komunii i ośrodkami ewangelizacji”²⁹ oraz „nadzieją dla Kościoła powszechnego”³⁰. Powstają one w Kościele, aby przyczynić się do umocnienia jego jedności i do jego wzrostu. Cel ich działalności stanowi ewangelizacja³¹. W nich bowiem głoszona jest Ewangelia, która staje się źródłem siły życiowej i inspiracją do angażowania się w przemianę rzeczywistości w królestwo Boże. Ich działalność służy dobru większych wspólnot kościelnych, zwłaszcza zaś Kościołom lokalnym.

Kościelne wspólnoty podstawowe to narzędzie ewangelizacji i budowania Kościoła u samych jego podstaw pośród ludu. Ich istnienie gwarantuje, że Ewangelia przeniknie takie obszary życia społecznego, jak szkoły, zakłady pracy, partie polityczne itp. Dzięki nim pojawia się szansa, że z czasem kościelne wspólnoty podstawowe pojawią się tam, gdzie nie sięga zwyczajne duszpasterstwo kościelne, a wskutek ich działalności w środowiska życia ludzkiego przenikać będą wartości chrześcijańskie.

Kościelne wspólnoty podstawowe są ściśle związane z parafią, dzięki czemu uzyskują więź z Kościołem diecezjalnym oraz Kościołem powszechnym. Obok nich istnieją również w parafii ruchy oraz stowarzyszenia. W takiej wspólnocie parafialnej chrześcijanin przeżywa swoją przynależność do Kościoła na trzech

²⁷ M. Sievernich, *Basisgemeinden*, w: K. Baumgartner, P. Scheuchenpflug, *Lexikon der Pastoral*, t. I, Freiburg: Herder Freiburg 2002, kol. 134-135.

²⁸ E. Dussel, J. Meier, *Die kirchlichen Basisgemeinden in Brasilien*, w: E. Klinger, R. Zerfaß, *Die Basisgemeinden*, s. 20; A. Smith, *Gemeinde der Zukunft. Ein Weg*, Darmstadt: Movement für a Better World 1987, s. 35; R. Hajduk, *Parafia jako „wspólnota wspólnot”*. *Od teorii do praktyki*, „Homo Dei” 1 (2007), s. 43-55.

²⁹ ChL 26.

³⁰ EN 58.

³¹ D. Borobio, *Catecumenado e iniciación cristiana. Un desafío para la Iglesia hoy*, Barcelona: Centre de Pastoral Litúrgica 2007, s. 47; T. Hartch, *The Rebirth of Latin American Christianity*, New York: Oxford University Press 2014, s. 53.

plaszczynach: w rodzinie, w małych wspólnotach kościelnych oraz we wspólnocie parafialnej.

Każda wspólnota żyje w jedności z całym Kościołem. Kościelny charakter wspólnot wyraża się przede wszystkim tym, że należą one do parafii, której z polecenia biskupa przewodzi kapłan. Jego zadaniem jest prowadzić wierzących w Chrystusa ku jedności we wspólnocie parafialnej oraz przewodniczyć Eucharystii. Proboszcz i współpracujący z nim duszpasterze uczestniczą regularnie w spotkaniach poszczególnych wspólnot, aby umacniać ich więź z parafią i całym Kościołem³².

Tych, którzy przynależą do kościelnych wspólnot podstawowych, łączy przede wszystkim wspólna wiara. Wspólnoty te stanowią odpowiedź wiary udzieloną przez ludzi ubogich i żyjących na marginesie życia społecznego, a nawet i religijnego, gdy nie są oni jeszcze w pełni objęci troską duszpasterską. Takie wspólnoty są nie do zastąpienia w dziele rozszerzania autentycznej wiary przenikającej życie chrześcijańskie, gdyż w nich pielęgnowane jest życie zgodne z Ewangelią przemieniającą sumienia i poruszającą wierzących do służby na rzecz ubogich³³. Łączą one w sobie autentyczne życie inspirowane wiarą chrześcijańską oraz zaangażowanie w kształtowanie sprawiedliwych stosunków społecznych.

Kościelne wspólnoty podstawowe powstają tam, gdzie zaistnieją ku temu odpowiednie warunki: sąsiedztwo, wspólne wykonywanie zawodu albo wspólne zmaganie się z bezrobociem, a zwłaszcza wspólna niedola. Wspólnota tworzy się najczęściej wtedy, gdy ktoś staje po stronie innego i z nim się solidaryzuje³⁴. Wspólnoty te regularnie (zwykle raz na tydzień) zbierają się po domach, gdyż w przeciwnym razie budowanie jedności braterskiej okazałoby się niemożliwe. Należą do nich ludzie, którzy razem żyją i cierpią z powodu niesprawiedliwości, czytają wspólnie słowo Boże i modlą się, ucząc się solidarności, umacniając swoje wzajemne odniesienia oraz wyznaczając sobie wspólne zadania z uwagi na potrzeby Kościoła i ich otoczenia życiowego.

Katolicy tworzący kościelne wspólnoty podstawowe aktywnie uczestniczą w życiu swojej parafii. Wspólnoty gromadzą się w kościele parafialnym na sprawowanie Eucharystii, angażując się na różne sposoby w jej celebrację. Ich członkowie biorą udział w posiedzeniach rady duszpasterskiej, a także chętnie zajmują się przygotowaniem wiernych do pełnienia rozmaitych posług. Uczestniczą rów-

³² A. Prior, *Kirche als Gemeinschaft von Gemeinschaften. Unterwegs zur Pfarrgemeinde der Zukunft*, München: Missio Verlag und Vertriebsge 1994, s. 55; D. Irarrázaval, *Audacia evangelizadora. Entre culturas y entre religiones*, Cochabamba: Editorial Verbo Divino 2001, s. 55.

³³ J. O'Halloran, *Small Christian Communities. A Pastoral Companion*, Dublin: Orbis Books 1996, s. 146; T. Hartch, *The Rebirth of Latin American Christianity...*, s. 128.

³⁴ W. Repges, *Die Basis-Gemeinden Lateinamerikas und ihr Verhältnis zu den Pfarrgemeinden*, „Diakonia” 6 (1972), s. 400-401; L. A. Gallo, *El camino del Evangelio en el continente de la esperanza*, Quito: Ediciones Abya-Yala 2006, s. 197.

niez w zebraniach grup parafialnych, dniach skupienia oraz spotkaniach modlitewnych, które służą ich formacji chrześcijańskiej.

Kościelne wspólnoty podstawowe chcą być przestrzenią, w której człowiek ubogi na nowo odkrywa szansę podjęcia odpowiedzialności za swój los i możliwość jego aktywnego kształtowania. W ich obrębie pojawia się dla niego sposobność nawiązania bliskich, osobowych relacji, w których może zrozumieć praktyczne znaczenie słowa „miłość”. Z uwagi na stosunkowo małą liczbę członków komunikacja międzypersonalna we wspólnotach przestaje być fenomenem czysto funkcjonalnym (wymiana usług i pielęgnowanie odniesień, które sprowadzają się do wykonywania czynności urzędowych), a staje się wymianą doświadczeń angażującą osoby na płaszczyźnie afektywnej i wolitywnej³⁵.

W działalności kościelnych wspólnot podstawowych Kościół traci swe oblicze instytucji dążącej do zachowania prestiżu i wpływów w życiu społecznym, a ukazuje się jako żywa braterska *communio*³⁶. „Życiem i działaniem małych wspólnot kościelnych kieruje współczucie i dążenie do rozeznania konkretnych ludzkich potrzeb, aby każdy, kto znajdzie się w ich przestrzeni, mógł poczuć się wyswobodzony z izolacji i osamotnienia. Mogą one wypełnić lukę w Kościele, która powstała, gdy parafie utraciły swój charakter wspólnotowy i przestały być przestrzenią, w której może być zaspokojona ludzka potrzeba przynależności i bezpieczeństwa. Istnienie i rozwój małych wspólnot daje także nadzieję na ożywienie życia religijnego, którego człowiek koniecznie potrzebuje, aby mógł się cieszyć pełnym zdrowiem ducha. Religia zaś może uzdrawiać, gdy przeżywana we wspólnocie, pozwala człowiekowi doświadczyć tajemniczej obecności Boga pośród ludzi”³⁷.

3. KOŚCIELNE WSPÓLNOTY PODSTAWOWE PRZESTRZENIĄ REALIZACJI POWOŁANIA UBOGICH DO EWANGELIZACJI

Uboży powołani do głoszenia Ewangelii w świecie są najpierw adresatami Dobrej Nowiny. Słowo Boże w ich życiu zajmuje miejsce centralne. Każde spot-

³⁵ J. Comblin, *Les communautés de base comme lieu d'expériences nouvelles*, „Concilium” 104 (1975), s. 97; J. Caldentey, *Signification pour l'Eglise des communautés chrétiennes de base*, „Concilium” 104 (1975), s. 105; R. Muñoz, *Nueva conciencia cristiana en un mundo globalizado. Hermandad sin fronteras. desde los pobres, a contracorriente de la dominación del consumismo individualista y excluyente (de Medellín a Aparecida)*, Santiago de Chile: LOM Ediciones 2009, s. 185.

³⁶ A. Sparrer, *Zur Pastoral der kleinen christlichen Gemeinschaften. Erfahrungen und Anregungen aus der Seelsorge*, „Lebendige Seelsorge” 5/6 (1986), s. 272.

³⁷ R. Hajduk, *Kształtowanie relacji międzypersonalnych w Kościele jako communio fidelium*, Kraków: Scriptum 2000, s. 179.

kanie kościelnej wspólnoty podstawowej rozpoczyna się od lektury Pisma Świętego, które wspólnie jest tak komentowane, aby w jego świetle można było na nowo spojrzeć na rzeczywistość. Ponadto wielu członków wspólnot czyta Biblię indywidualnie. Nierzadko zdarza się, że ubodzy, biorąc do ręki Biblię, dopiero uczą się czytać. Niejednej kościelnej wspólnocie podstawowej początek dały „kręgi biblijne”³⁸.

Ubodzy należący do kościelnych wspólnot podstawowych są podmiotami odpowiedzialnymi za przyjęcie i właściwe rozumienie Bożego Objawienia. We wspólnotach problemy egzystencjalne poddaje się refleksji w świetle Ewangelii. Wyznawcy Chrystusa dokonują w nich konfrontacji słowa Bożego ze swoim życiem. Z początku w centrum zainteresowania członków wspólnoty znajdują się osobiste i rodzinne problemy, jak np. choroba, bezrobocie czy różnego rodzaju następstwa biedy. Następnie wierzący odkrywają, że polem ich aktywności winno być także życie społeczne. Kierunek ich działania wyznacza sam Bóg, gdyż na sytuację panującą w otaczającej ich rzeczywistości coraz bardziej spoglądają w sposób religijny dzięki wsłuchaniu się w słowo Boże.

Ludzie wspólnie czytający i rozważający Biblię dzięki światłu słowa natchnionego spoglądają na swoje problemy oczyma wiary i dostrzegają w swym życiu obecność Boga, który zachęca ich do odważnego i pełnego miłości działania. Czytając Pismo Święte, wierni zbliżają się do osoby Jezusa, w którego cierpieniu rozpoznają swój własny los i którego zmartwychwstanie staje się dla nich źródłem nadziei oraz siły. W Biblii wierzący odnajdują odpowiedź na nurtujące ich problemy. Wspólne czytanie Ewangelii sprawia, że umacnia się ich wiara polegająca na widzeniu rzeczywistości oczyma Jezusa, gdyż obcując z Jego słowem, przyswajają sobie Jego sposób patrzenia na świat³⁹. Teksty biblijne są dla ubogich wyzwaniem oraz możliwością odczytania własnej biografii w świetle słowa Bożego.

Ewangelizacja urzeczywistniająca się w łonie wspólnoty gromadzącej ubogich polega na tym, że dorośli zwracają się z orędziem Ewangelii do dorosłych. Formacja chrześcijańska, dokonująca się we wspólnotach, obejmuje zatem nie dzieci, ale rodziców i wychowawców, którzy gromadzą się na słuchanie słowa Bożego i próbują potem żyć zgodnie z Ewangelią w swoim środowisku. Osoby dorosłe poddane ewangelizacji mają prawo i obowiązek katechizowania dzieci i młodzieży. Dzięki temu Dobra Nowina poprzez dorosłych dociera do dzieci, a nie poprzez dzieci do dorosłych. Jest to zgodne z procesem wychowania, za którego przebieg odpowiedzialność ponoszą przede wszystkim rodzice i wychowawcy⁴⁰.

³⁸ W. Repges, *Die Basis-Gemeinden Lateinamerikas und ihr Verhältnis zu den Pfarrgemeinden*, s. 401.

³⁹ LF 18; F. Weber, *Not lehrt handeln...*, s. 97.

⁴⁰ FC 53; W. Repges, *Die Basis-Gemeinden Lateinamerikas und ihr Verhältnis zu den Pfarrgemeinden*, s. 401.

W kościelnych wspólnotach podstawowych ma miejsce przekaz wartości, który może przebiegać w dwojaki sposób: albo jako konsekwencja stałej przynależności do wspólnoty, albo przez identyfikację z jakąś znaczącą osobą. Człowiek może się utożsamiać z innymi ludźmi i przejąć wyznawane przez nich wartości ewangeliczne pod warunkiem, że łączy go z nimi pozytywna, stała, czasem emocjonalnie zabarwiona relacja, która posiada dla niego doniosłe znaczenie. Taką szansę stwarza ubogim przynależność do kościelnej wspólnoty podstawowej, w której każdy ma możliwość zidentyfikowania się z innymi, z ich wiarą i wyznawanymi przez nich wartościami. „Człowiek, który może stać się w pełni sobą tylko w odniesieniu do bliźnich, uczy się we wspólnocie przyjmowania i oddawania innych uczuciem, pogłębia postawę zrozumienia dla drugich oraz nabywa umiejętności otwartego i szczerego komunikowania swoich myśli i przeżyć. Mała wspólnota staje się dla niego miejscem osiągnięcia dojrzałej osobowości, o której świadczy znajomość własnych możliwości i ograniczeń, umiejętność dokonywania krytycznych ocen, stanowczość w podejmowaniu decyzji, a także zdolność do znoszenia napięć i rozwiązywania konfliktów”⁴¹.

Pierwszą czynnością w dziele ewangelizacji prowadzonym przez podstawowe wspólnoty kościelne nie jest głoszenie słowa, ale służba na rzecz uciśnionych⁴². Postawa ta rodzi się ze współczucia i rozeznania ludzkich potrzeb, które domagają się zaspokojenia. Diakonia praktykowana przez wyznawców Chrystusa należących do kościelnych wspólnot podstawowych przybiera postać samopomocy. W nich to spełnia się – zgodnie z tradycją sięgającą początków chrześcijaństwa – ideał Kościoła jako *communio* poprzez diakonię, czyli braterską solidarność i wspólne korzystanie z dóbr⁴³. Dzięki temu ubodzy urzeczywistniający ideał chrześcijańskiej komunii stają się dla świata znakiem nadziei na życie w braterstwie umożliwiającym przewyciężenie ludzkiej obojętności, nędzy materialnej i niesprawiedliwych stosunków społecznych.

Żyjąc Ewangelią na co dzień, członkowie wspólnot odkrywają, że Bóg naprawdę przebywa wśród nich i przemawia do nich w ich codziennej egzystencji. Ubodzy we wspólnotach doświadczają bliskości Jezusa zmartwychwstałego i świadczą o niej wobec świata. Swoje specyficzne zadanie dostrzegają w tym, by być znakiem obecności Boga wśród ludzi poprzez swoje zaangażowanie w budowanie bardziej ludzkiego i sprawiedliwego społeczeństwa. Swoim życiem inspirowanym Ewangelią ubodzy poddają krytyce naruszające godność ludzką stosunki społeczne. Równocześnie własnym życiem, które wypełnia żywa komunikacja międzyludzka, ukazują swemu otoczeniu, iż możliwe jest praktykowanie ewan-

⁴¹ R. Hajduk, *Kształcenie relacji międzyosobowych w Kościele...*, s. 185.

⁴² H. Goldstein, *Ein Pastoralexperiment in Brasilien – Modell für die Praxis der Kirche bei uns?*, „Diakonia” 6 (1977), s. 415; U. Kuhnke, *Koinonia...*, s. 259.

⁴³ R. Hajduk, *Trzy czy cztery podstawowe funkcje Kościoła? Pastoralnoteologiczny spór o koinonię*, „Studia Elbląskie” 14 (2013), s. 98-102.

golicznego braterstwa, dzięki czemu kościelne wspólnoty podstawowe jawią się światu jako inspirowane nauką Chrystusową „społeczeństwo kontrastu”⁴⁴.

Kościelne wspólnoty podstawowe ewangelizują poprzez zaangażowanie się w kształtowanie środowiska i przepajanie otaczającej ich rzeczywistości społeczeństwa wartościami chrześcijańskimi. We wspólnotach wierni uczą się odpowiadać w perspektywie wiary na wyzwania współczesności. Punktem odniesienia dla ich działalności jest słowo Boże, przykład Jezusa oraz obecność Ducha Świętego. Wiara umacniana Ewangelią pozwala im przewycięzać trudności i z ufnością patrzeć w przyszłość. Chociaż ubodzy zdają sobie sprawę, że tworzone przez nich wspólnoty same z siebie nie są w stanie zmienić rzeczywistości, to jednak nie tracą nadziei, gdyż w świetle wiary odkrywają, że naprawdę może tego dokonać tylko sam Bóg, zaprowadzając na ziemi swoje królestwo⁴⁵. Ich życiu i działaniu towarzyszy głębokie przekonanie, że królestwo Boże to „nie wyimaginowane zaświaty, umiejscowione w przyszłości, która nigdy nie nadejdzie; Jego królestwo jest obecne tam, gdzie On jest kochany i dokąd Jego miłość dociera. Tylko Jego miłość daje nam możliwość trwania w umiarkowaniu, dzień po dniu, bez utraty zapału, który daje nadzieja w świecie ze swej natury niedoskonałym”⁴⁶.

W kościelnych wspólnotach podstawowych wierzący wypełniają misję prorocką, odsłaniając w świetle słowa Bożego struktury ucisku i czynniki prowadzące do marginalizacji jednostek oraz całych grup społecznych⁴⁷. Równocześnie zarówno swoim życiem, jak i słowem wskazują na działanie Boga, który wzywa wszystkich ludzi do siebie, aby uczynić z nich wspólnotę zjednoczoną w Chrystusie mocą Ducha Świętego. W ten sposób w ich życiu i działaniu znajduje urzeczywistnienie zbawcze posłannictwo Kościoła, który jest «sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego»⁴⁸.

* * *

Kościelne wspólnoty podstawowe są szczególnym narzędziem ewangelizacji, która jest dziełem laikatu katolickiego. W nich wierni świeccy ewangelizują siebie nawzajem, stawiając słowo Boże w centrum swojego życia i działalności.

⁴⁴ G. Lohfink, *Wie hat Jesus Gemeinde gewollt*, Freiburg: Herder 1991, s. 62; J. Ratzinger, *Comunicazione e cultura: nuovi percorsi per l'evangelizzazione nel Terzo Millennio*, „Nuova Umanità” 1 (2003), s. 52; R. Hajduk, *O gościnności, która ewangelizuje świat...*, w: M. Jodkowski, *Ut in omnibus glorificetur Deus*, Olsztyn: Wydawnictwo UWM 2013, s. 152.

⁴⁵ L. A. Gallo, *El camino del Evangelio en el continente de la esperanza...*, s. 182.

⁴⁶ SpS 31.

⁴⁷ U. Kuhnke, *Koinonia...*, s. 268.

⁴⁸ KK 1.

Rolę ewangelizatorów spełniają w nich ludzie ubodzy, którzy w świetle Ewangelii są uprzywilejowanymi adresatami Dobrej Nowiny o zbawieniu w Jezusie Chrystusie. We wspólnotach i poprzez wspólnoty orędzie chrześcijańskie dociera do ubogich.

Dzięki istnieniu i działalności kościelnych wspólnot podstawowych opcja Kościoła na rzecz ubogich nie ogranicza się tylko do okazywania współczucia czy świadczenia jakichś werbalnych aktów wyrażających solidarność z potrzebującymi i opuszczonymi. Za sprawą wspólnot opowiedzenie się Kościoła po stronie ubogich staje się opcją umożliwiającą im aktywną partycypację w jego życiu i posłannictwie. Nie jest to opcja na rzecz ubogich o charakterze paternalistycznym, ponieważ umożliwia ona ubogim stawanie się podmiotami w Kościele. Wspólnoty podstawowe zrzeszające wyznawców Chrystusa żyjących na marginesie społeczeństwa pozwalają im doświadczyć, iż w dziele ewangelizacji są podmiotami odpowiedzialnymi za urzeczywistnienie w świecie królestwa Bożego.

Działalność ewangelizacyjna kościelnych wspólnot podstawowych służy nie tylko ubogim, lecz całemu Kościołowi i społeczeństwu. Wierni przynależący do wspólnot nie zwracają się przeciwko komukolwiek, lecz dążą do dokonania takich przemian w rzeczywistości, aby zapanowała w niej sprawiedliwość. Ich działalność wpisuje się w dążenie wszystkich ludzi dobrej woli, zabiegających o uznanie tak fundamentalnych praw ludzkich, jak prawo do życia, do pracy, do wykształcenia, do opieki zdrowotnej i do dostępu do dóbr umożliwiających godną egzystencję. W ten sposób opcja Kościoła na rzecz ubogich nie zostaje ograniczona do zainteresowania się sytuacją niesprawiedliwości i ucisku, lecz staje się skierowanym do nich wezwaniem, by ukazywali „współczesnemu światu nowe znaki nadziei, troszcząc się o wzrost sprawiedliwości i solidarności, o utrwalenie nowej kultury ludzkiego życia, w celu budowania autentycznej cywilizacji prawdy i miłości”⁴⁹.

The Activity of Basic Ecclesial Communities as an Example of the Participation of the Poor in the Evangelization

Summary

The Christian laity is called to the ministry of evangelization in the Church and for the Church. In this work, basic ecclesial communities play an important role, because they are forming disciples of Christ and preparing them to bear testimony to the Gospel in the world. The communities have been initiated in the Church of South America and are centres of evangelization as a true expression of ecclesial communion (ChL no. 26). They also express the preferential option of the Church for the poor, because

⁴⁹ EV 6.

they are often created by people deprived of fair access to material goods and live on the margins of society. In the activities of basic ecclesial communities, the poor evangelize themselves first, feeding on the Word of God, to make it a source of inspiration for life and action. At that time, the poor are becoming subjects of evangelization, when they recognize the proclamation of the Good News of salvation as their task, not only with words but also through the testimony of life. The transmission of the Gospel occurs in interpersonal encounters in which the attitude of believers in Christ urges people to adopt Christian values and imbue in them the culture created by them.

Teilnahme der Armen an der Evangelisierung am Beispiel der Aktivität der kirchlichen Basisgemeinden

Zusammenfassung

Gläubige Laien sind für den Dienst der Evangelisierung in und für die Kirche berufen. In diesem Werk spielen eine wichtige Rolle die kirchlichen Basisgemeinden, in denen die Jünger Christi geformt werden und durch die sich das Evangelisierungswerk entfaltet. Diese Gemeinden, deren Aktivität in der lateinamerikanischen Kirche ihren Anfang nahm, sind wahre Äußerungen der kirchlichen Kommunion und Zentren der Evangelisierung (*Christifideles Laici*, nr 26). Sie sind auch ein besonderes Zeichen der Entscheidung für die Kirche von Seiten der Armen, weil sie aus Menschen bestehen, denen der gerechte Zugang zu materiellen Gütern verwehrt wurde und die am Rande des gesellschaftlichen Lebens stehen. Im Rahmen der Aktivität der kirchlichen Basisgemeinden evangelisieren die Armen zuerst sich selbst, indem sie das Wort Gottes annehmen, damit es für sie zur Inspiration fürs Leben und Wirken wird. Dadurch werden die Armen zu Subjekten des Evangelisierungswerkes, sie verkünden die frohe Botschaft von der Erlösung nicht nur durch Wort, sondern auch durch das Zeugnis ihres Lebens. Die Verkündigung geschieht dank der persönlichen Begegnungen, in denen die Haltung der an Christus Glaubenden gegenüber den anderen Menschen zu einer Einladung wird, die christlichen Werte anzunehmen und die von ihnen bildende Kultur von ihnen durchdringen zu lassen.

Słowa kluczowe: Kościół, ewangelizacja, laikat, ubodzy, kościelne wspólnoty podstawowe.

Keywords: Church, evangelization, laity, the poor, basic ecclesial communities.

Schlüsselworte: Kirche, Evangelisierung, Laikat, Arme, kirchliche Basisgemeinden.